

Psychopatologia *- zajęcia nr 5*

rok akademicki 2020/2021

Aleksandra Polak-Kruszyk

Uniwersytet
Wrocławski

Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii

KATEDRA PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Terapia uzależnień w zakładzie karnym jest uzasadniona istnieniem silnych związków między używaniem substancji psychoaktywnych – szczególnie alkoholu – a przestępczością.

- ➔ Spożywanie alkoholu powoduje rozluźnienie hamulców społecznych, a także podwyższenie poziomu agresji
- ➔ Uzależnienie jest przewlekłym zaburzeniem behawioralnym
- ➔ Wysokie prawdopodobieństwo sięgania po substancje odurzające występuje bowiem u jednostek z osobowością antyspołeczną
- ➔ Problemy z nadużywaniem lub uzależnieniem od substancji psychoaktywnych wpływają negatywnie na proces adaptacji więźnia do warunków zakładu karnego.
- ➔ Przymusowa abstynencja skutkuje różnego rodzaju trudnościami w funkcjonowaniu skazanych – przede wszystkim problemami emocjonalnymi, stanami napięcia i drażliwości, konfliktowością i brakiem krytycyzmu

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Spożywanie alkoholu powoduje u jednostki przejście od sterowania racjonalnego do emocjonalnego, tak więc powoduje obniżenie jakości oceniania sytuacji, w jakiej się ta jednostka znalazła. Osoba taka słabiej kontroluje swoje postępowanie, co jest szczególnie ważne w sytuacjach, gdy ofiara zachowuje się prowokująco

- ➔ B. Hołyst podkreśla, że alkoholizm może występować u osób, które już wcześniej popełniały przestępstwa, bądź też może stać się jednym z głównych czynników demoralizacji jednostki.
- ➔ Analizując kryminogenną rolę alkoholu, należy wskazać, że najwięcej przestępstw jest popełnianych przez osoby uzależnione od tej substancji lub pozostające w niebezpiecznym stanie alkoholowym.
- ➔ Niebezpieczny stan alkoholowy może przybrać trzy formy: jako pogranicze zachowań przestępczych, jako cecha konstruktywna przestępstwa, lub jako okoliczność świadcząca o osobowości sprawcy.

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Skłonność do uzależnień to istotna bariera, która niweczy wszelkie wysiłki resocjalizacyjne w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności i stanowi istotny czynnik recydywy.

- ➔ Nadużywanie alkoholu i zażywanie środków odurzających zaburza psychospołeczne funkcjonowanie człowieka, powoduje szereg problemów w życiu osobistym jednostki, sprzyja powstawaniu konfliktów w rodzinie, środowisku koleżeńskim czy w życiu zawodowym.
- ➔ Badania kryminologiczne dowodzą, że wiele przestępstw popełnianych jest w stanie nietrzeźwości sprawcy – przykładowo: częściej niż co drugie zabójstwo, średnio co trzecie pobicie bądź rozbój oraz ok 3/4 wypadków znęcania się nad osobą najbliższą. Osoby nadmiernie pijące są bardziej podatne na popełnianie przestępstw niż osoby pijące umiarkowanie lub wcale.
- ➔ Alkohol odgrywa istotną rolę również w przypadku wypadków drogowych.

W 2019 roku wszyscy nietrzeźwi uczestnicy ruchu drogowego spowodowali łącznie 5748 wypadków. Najwięcej wypadków było spowodowanych z winy pijanego kierującego - 4005, w wypadkach tych zginęło 490 osób, a 5 609 zostało rannych

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Skazani uzależnieni od alkoholu - badania:

- ➔ Osoby skazane wyrokiem sądu (lub przebywające w aresztach śledczych), po przybyciu do jednostki penitencjarnej zostają poddane badaniom.
- ➔ Jeżeli lekarz stwierdzi u takiej osoby zatrucie alkoholem, to pacjent zostaje oddelegowany na oddział detoksykacyjny.
- ➔ Wówczas psycholog więzienny diagnozuje uzależnienie.
- ➔ Jeśli powikłania związane z odstawieniem środka odurzającego nie są tak silne, pacjent trafia do ambulatorium zakładu karnego i tam podaje się mu odpowiednie leki.
- ➔ W przypadku stwierdzenia uzależnienia psycholog więzienny informuje osadzonego o możliwości podjęcia leczenia w jednostce penitencjarnej.

Skazani uzależnieni- postępowanie

Jezeli przestępstwo zostało
popętnione w związku z nadużywaniem, lub używaniem
substancji psychoaktywnych lub odurzających

Wówczas zgodnie z art. 62 kk sąd może określić rodzaj i
typ zakładu karnego, a także
orzec o wykonywaniu kary pozbawieniu wolności w
systemie terapeutycznym.

jezeli skazany wyrazi zgodę

Wówczas jest kwalifikowany do
zwykłych oddziałów terapeutycznych

Jeśli osadzony wyrazi zgodę na
leczenie, wówczas
zostaje on zakwalifikowany do
odbywania kary pozbawienia wolności
w systemie
terapeutycznym

w razie braku zgody

O stosowaniu leczenia, lub rehabilitacji
orzeka sąd penitencjarny

Jeśli nie wyrazi zgody, wówczas trafia
na oddział terapeutyczny,
który przyjmuje osadzonych bez ich
zgody

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

System terapeutyczny jest z założenia systemem przejściowym:

- ➔ Dlatego też osoby, które ukończyły terapię, zostają przeniesione do zwykłego systemu odbywania kary bądź też programowanego oddziaływania
- ➔ System terapeutyczny wykonuje się przede wszystkim w oddziałach terapeutycznych, ale nie tylko, system ten może być wykonywany także poza tymi oddziałami
- ➔ W przeznaczonych na potrzeby terapii miejscach (są to wytypowane zakłady karne), pod okiem specjalistów (psychologów, wychowawców, terapeutów, lekarzy, oczywiście po odpowiednim przeszkoleniu), prowadzona jest terapia, która może przybierać różne formy.

Do form tych zwykle należą:

1. edukacja w zakresie uzależnień;
2. uczestnictwo w grupach terapeutycznych tzn. w grupach rozwoju osobistego, samopomocowych, wsparcia;
3. kontakty, rozmowy z psychologiem lub wychowawcą do spraw uzależnień;
4. profilaktyka i motywowanie do podjęcia terapii

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Specyfika leczenia odwykowego w zakładach karnych:

- ➔ W jednostkach penitencjarnych nie jest możliwe przeniesienie form pracy z osobami uzależnionymi od alkoholu z warunków wolnościowych.
  - ➔ Specyfika pracy w zakładach karnych z osobami uzależnionymi od alkoholu wynika przede wszystkim ze specyficznego miejsca oddziaływań oraz ze specyfiki samych pacjentów.
  - ➔ Pociąga to za sobą oczywiście konieczność prowadzenia terapii nieco różniącej się, od tej prowadzonej na wolności, oraz wymusza tworzenie odmiennych ofert pracy z uzależnionymi
-
- ▶ Sam pobyt w zakładzie karnym jest przyczyną abstynencji, która jednak, by wytrwać w trzeźwości, sama nie wystarcza. Leczenie alkoholizmu w warunkach izolacji przebiega bez możliwości sprawdzania siebie.
  - ▶ Dlatego ważny jest moment podjęcia leczenia

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Specyfika leczenia odwykowego w zakładach karnych:

- ➔ Czas realizacji podstawowego cyklu terapeutycznego wynosi aktualnie w stosunku do sprawców uzależnionych od 3 miesięcy (skazani uzależnieni od alkoholu) do 6 miesięcy (skazani uzależnieni od narkotyków). Jest to okres względnie krótki, krótszy, niż w większości tego typu programach realizowanych w systemach więziennych innych krajów
- ➔ Znaczna część specjalistów opowiada się za rozpoczęciem terapii sześć miesięcy przed zakończeniem odbywania kary, niezależnie od wcześniejszych deklaracji skazanego o gotowości podjęcia leczenia.
- ➔ Badacze ci uważają, że terapia w zakładzie ma za zadanie przysposobić osadzonego do funkcjonowania i radzenia sobie w warunkach wolnościowych.

Dlatego też okres między zakończeniem leczenia a zakończeniem odbywania kary nie może być zbyt długi, ponieważ wiąże się to z możliwością zapomnienia pewnych informacji, które byłyby niezbędne w środowisku otwartym. Inna grupa specjalistów uważa, że trzeba wykorzystać moment, w którym osadzony deklaruje gotowość do podjęcia leczenia, niezależnie od ilości czasu pozostałego do zakończenia odbywania kary, ponieważ taki moment zdarza się niezwykle rzadko

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych- plusy

Leczenie uzależnienia w zakładach karnych ma swoje dobre strony:

- ➔ Już samo umieszczenie w jednostce penitencjarnej stwarza dogodną sytuację dla osób, które w warunkach wolnościowych nigdy by się leczeniu nie poddały.
- ➔ Na samym początku odbywania kary można zdiagnozować osobę uzależnioną i zaoferować jej pomoc, jeśli oczywiście skazany nie został wcześniej sądownie zobligowany do leczenia.
- ➔ Leczenie w zakładzie karnym jest tańsze niż leczenie na wolności, gdyż pacjenci - niezależnie od tego, czy są objęci terapią czy nie - są i tak utrzymywani przez jednostkę penitencjarną, w której aktualnie przebywają

Charakterystyczną cechą osób objętych terapią w zakładzie karnym jest to, że występują oni w podwójnej roli a mianowicie, są przede wszystkim więźniami oraz są pacjentami.

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych- odmienności w zakresie terapii

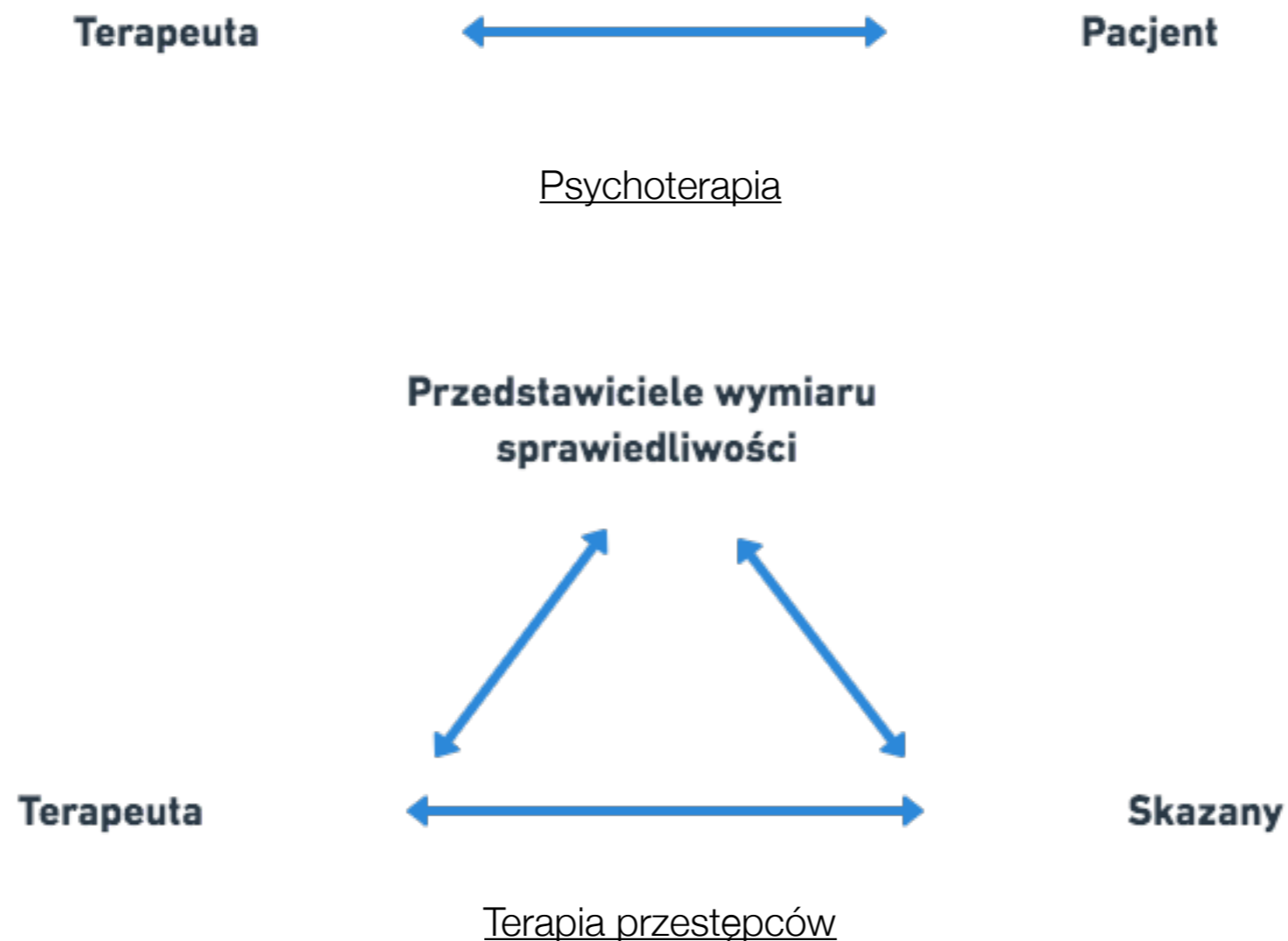
Specyfika leczenia odwykowego w zakładach karnych:

- ➔ Również praca terapeutów w zakładach karnych ma swoje specyficzne cechy.
- ➔ W warunkach izolacji szerszy jest zakres stosowania przymusu w oddziaływaniach terapeutycznych, co generuje potrzebę odmiennych rozwiązań organizacyjnych
- ➔ Terapeuci odpowiadają nie tylko za jakość, efektywność oddziaływań, ale także bezpieczeństwo zarówno pacjenta, jak i jednostki penitencjarnej, w której pracują.
- ➔ Odmienny jest typ relacji terapeutycznej - z jednej strony praca terapeutów objęta jest tajemnicą zawodową, z drugiej zaś strony, wymaga się od nich pomocy przy formułowaniu prognoz kryminologicznych i społecznych.

Charakterystyczną cechą osób objętych terapią w zakładzie karnym jest to, że występują oni w podwójnej roli a mianowicie, są przede wszystkim więźniami oraz są pacjentami.

Trójbiegunowa relacja terapeutyczna

Relacja terapeutyczna pomiędzy terapeutą a skazanym różni się od tradycyjnego, dominującego typu relacji obowiązującej w obszarze pomocy psychologicznej czy ochronie zdrowia psychicznego

Czynniki utrudniające pracę

Specyfika leczenia odwykowego w zakładach karnych:

- ➔ Czynnikiem utrudniającym pracę terapeutyczną z osadzonymi jest niezaprzeczalnie fakt istnienia podkultury więziennej
- ➔ W warunkach izolacji leczą się specyficzni pacjenci. Są to osoby zazwyczaj słabo wykształcone. Rzadko zdarzają się przypadki ukończenia szkoły średniej, większość z nich ukończyła zasadniczą szkołę zawodową (często dopiero w więzieniu), lub szkołę specjalną.
- ➔ Wyróżniającą cechą pacjentów więziennych oddziałów odwykowych jest też to, że są oni bardziej złośliwi niż alkoholicy przebywający na wolności. Większą część z nich można zaliczyć do chronicznych złośliwów. Charakterystyczne jest również to, że u znacznej części osadzonych uzależnionych od alkoholu występują poważne zaburzenia osobowości lub występuje uzależnienie od środków chemicznych zmieniających nastrój.

Czynniki utrudniające pracę

- ➔ Osoby poddane terapii w warunkach ZK są bardzo nieufne. Przyczyną tego stanu rzeczy jest przymusowa konieczność przebywania w zakładzie karnym

Pacjent, który leczy się w warunkach wolnościowych, gdy tak zdecyduje, może nie przyjść, zrezygnować, nigdy więcej nie zobaczy osób, które wraz z nim się leczyły. Natomiast w więzieniu nie ma anonimowości, niezależnie od tego czy skazany będzie kontynuował terapię, czy nie - pozostanie w dalszym ciągu w zakładzie.

- ➔ Dlatego bardzo trudno jest dotrzeć do pacjentów, długi okres czasu zajmuje im otwarcie się.
- ➔ Charakterystyczną cechą pacjentów w warunkach izolacji jest również to, że po opuszczeniu zakładu niezwykle rzadko szukają pomocy w grupach wsparcia.

Możliwe trudności terapeutyczne

Szczególna grupa: socjopaci / psychopaci

- ➔ Terapia socjopatów/psychopatów w warunkach więziennych stanowi bardzo złożone zagadnienie. !
Podstawą podejmowanych zadań korekcyjnych wobec jednostek socjopatycznych/psychopatycznych powinna być diagnoza zmiennych osobowościowych oraz ich powiązania z czynnikami sytuacyjnymi

Trudności w oddziaływaniach korekcyjnych wobec tego rodzaju sprawców wynikają z kilku przyczyn:

- ➔ Cechy psychopatyczne kształtują się bardzo wcześnie w rozwoju osobniczym, a pobyt w więzieniu prowadzi do ich nasilenia – przede wszystkim do wzrostu pobudliwości i niesubordynacji, a jednocześnie do zmniejszenia samokontroli i samokrytycyzmu.
- ➔ Tego rodzaju skazani najczęściej uczestniczą w zajęciach wbrew swojej woli i spostrzegają działania terapeutyczne jako grę. W tej sytuacji celem więźnia jest oszukanie terapeuty poprzez udawanie skruchy i chęci odkupienia winy, a w końcu ostateczny powrót do wcześniejszych zachowań
- ➔ Natomiast trzecia trudność polega na tym, że psychopaci potrafią znakomicie symulować poprawę zachowania w sytuacji uzyskiwania korzyści – postępy w terapii znikają wówczas, gdy określone zachowanie przestaje być nagradzane.

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Podsumowanie:

- ➔ Pomimo iż przybywa nowych oddziałów terapeutycznych, to jednak wciąż jest ich o wiele za mało, gdyż oczekujących na objęcie terapią jest z roku na rok coraz więcej. Podkreśla się konieczność podwojenia liczby oddziałów. Skazani zakwalifikowani do objęcia ich terapią muszą czekać na jej rozpoczęcie.
- ➔ Działania terapeutyczne są podejmowane w ramach programów terapeutycznych i Indywidualnych Programów Terapeutycznych, opracowywanych dla każdego skazanego z osobna. Na oddziałach terapeutycznych pracuje zespół terapeutyczny, w skład którego wchodzi: psycholog, terapeuci, wychowawcy, lekarze i pielęgniarki
- ➔ Na oddziałach terapeutycznych prowadzi się różnorodną działalność: funkcjonują grupy terapeutyczne, rozwoju duchowego i osobistego, wsparcia, prowadzone są wykłady, terapie indywidualne oraz różnorakie treningi: asertywności, zapobiegania nawrotom picia, wyrażania złości, relaksacji i komunikacji

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Podsumowanie:

- ➔ W Polsce funkcjonują tzw. grupy samopomocowe - AA (Anonimowi Alkoholicy) i AN (Anonimowi Narkomanii) - w zakładach karnych i aresztach śledczych było 219 grup anonimowych alkoholików i 26 grup anonimowych narkomanów. W zakładach karnych podstawową formą pracy wspólnoty AA są mityngi.
- ➔ Szacuje się, że w instytucjach penitencjarnych na całym świecie istnieje około 1 500 grup wsparcia.
- ➔ Skuteczność oddziaływań terapeutycznych w grupach wsparcia w zakładach karnych wynika z faktu, iż skazanym uzależnionym od alkoholu łatwiej jest się identyfikować z członkami ruchu Anonimowych Alkoholików niż z profesjonalistami, którzy nigdy nie mieli podobnego problemu.
- ➔ Trzeźwiejący alkoholicy z grup wolnościowych AA stanowią dla skazanych autentyczny przykład osób, którym udało się rozwiązać problemy alkoholowe.

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

Wypracowane postulaty:

- ➔ Proces terapeutyczny prowadzony w polskich zakładach karnych czy aresztach śledczych nie jest doskonały i wymaga ciągłych ulepszeń.
- ➔ Terapia uzależnienia powinna być długoterminowa, a osadzeni wyrażający chęć uczestnictwa w niej powinni być zobligowani do systematycznego udziału w spotkaniach. Krótka i sporadyczna terapia nie przynosi żadnych rezultatów.
- ➔ Nie można mówić o korzystnych efektach leczenia tej choroby w przypadku braku możliwości sprawdzenia siebie - należałoby nad tym popracować.
- ➔ Powinno się przynajmniej w minimalnym stopniu objąć terapią rodzinę alkoholika, edukować poszczególnych jej członków w zakresie wiedzy o chorobie alkoholowej, przygotować na dalszą walkę z uzależnieniem
- ➔ Konieczne jest utworzenie kolejnych oddziałów terapeutycznych przeznaczonych dla uzależnionych od alkoholu, aby więźniowie mieli możliwość zmiany siebie podczas izolacji więziennej.
- ➔ Pobyt w więzieniu może tym samym spełniać nie tylko funkcję izolacyjną, ale i resocjalizacyjną.